

ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ:
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริการสาธารณะ
ด้วยเครือข่ายรัฐ เอกชนและประชาสังคม*

ศุทธิกานต์ มีจั่น

วิทยาลัยการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Email: suthikarn.m@msu.ac.th

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานผลการศึกษาเรื่อง “การบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2559 (Best Practices) กรณีศึกษาโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลเมืองศรีสะเกษ” โดยทุนสนับสนุนจากวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า ประจำปี พ.ศ. 2559

วารสารวิจัยสังคม ปีที่ 44 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-มิ.ย. 2564) หน้า 53-90.

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการถอดบทเรียนในการดำเนินโครงการ “ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน” ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ เพื่อรองรับจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนากลไกการทำงานในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ โดยทางเทศบาลฯ ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงานเครือข่าย ทั้งนี้ ผลสำเร็จที่ได้จากการดำเนินโครงการ คือ การพัฒนาด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งการพัฒนาให้เกิดศูนย์ต้นแบบและการขยายตัวของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนที่มีจำนวนศูนย์และสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนนำไปสู่การผลักดันให้ผู้สูงอายุเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคม ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนนโยบายและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางเทศบาล ปัจจุบันนี้ไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินนวัตกรรมนี้ ได้แก่ ความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับภารกิจของภาคีเครือข่าย ทำให้การสร้างความร่วมมือและการดำเนินกิจกรรมเป็นไปในทิศทางและเป้าหมายที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้ปัจจุบันด้านเสถียรภาพทางการเมืองซึ่งนำไปสู่ความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายยังส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายและการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นบทเรียนที่ดีในการเป็นตัวอย่างการบริหารงานท้องถิ่นที่มีการบูรณาการความร่วมมือและตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีความเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ

คำสำคัญ: ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ, เครือข่าย, การบริการสาธารณะ, เทศบาล, จังหวัดศรีสะเกษ

The Elderly Care Center of Sisaket Municipality:
Local Administrative Organization and Public Service
under Collaboration Among Public and
Private Sectors and Civil Society*

Suthikarn Meechan

College of Politics and Governance,

Maharakham University

Email: suthikarn.m@msu.ac.th

* This article is part of the research project on “**Assessment of Local Administrative Excellence of Local Administrative Organizations Best Practices under Collaboration Among Public and Private Sectors and Civil Society**”, granted by the College of Local Government Development, King Prajadhipok’s Institute in 2016.

Abstract

The article analyses the implementation of an elderly care center organized by the Sisaket Municipality. This project aims to support the growing population of older persons. It is also a response to the public demand to help the elderly and to develop mechanisms to establish a supportive network in various ways. The center succeeds in improving the elderly's health and quality of life. The center then becomes a prototype model to expand community care centers for the elderly to other areas and to increase the number of members at each center. Furthermore, the project's outcomes encourage seniors to participate in the social activities of the municipality, including co-driven policies and actions. The success conditions are the connections aligned with network partners collaborating and responding to the same targets. Furthermore, political stability leads to continuity in policy implementation and the expansion of the network and ongoing activities. Thus, this project is the best practice that can serve as an example for other local administrative organizations to integrate and cooperate with local segments to meet the needs of the people

Keywords: Elderly care centre, Network, Public service, Municipality, Sisaket province

บทนำ

เทศบาลเมืองศรีสะเกษเป็นพื้นที่ภายใต้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจและจำนวนประชากรอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งในแง่ของการพัฒนานั้นถือได้ว่าเป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเติบโตของเมืองและการดำรงอยู่ในส่วนของสังคมชนบทที่มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งแวดล้อมและการสาธารณสุข ภายใต้แนวโน้มการเติบโตของเมืองและจำนวนประชากรที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ รวมถึงการเป็นพื้นที่ที่มีอัตราประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับลักษณะพื้นที่กึ่งเมืองและกึ่งชนบทเป็นผลให้มีความแตกต่างและความสลับซับซ้อนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการด้านการพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิตและการให้บริการด้านสาธารณสุข

บทความนี้เป็นนำเสนอการถอดบทเรียนโครงการ “ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน” ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ที่ได้รับรางวัลความเป็นเลิศขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2559 ที่มีการจัดบริการสาธารณะที่มีความโดดเด่นด้วยการใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในชุมชนพื้นที่เพื่อรองรับจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น รวมทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและให้การสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ประกอบกับการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบทบาทของเทศบาลฯ ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการสร้างพันธมิตรในการพัฒนาเมืองเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ของการเป็นเมืองแห่งอนาคตและเมืองแห่งโอกาส (A City of the Future, A City of Opportunity) (สำนักเทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2558) ซึ่งโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนถือเป็นหนึ่งในผลผลิตของการพัฒนาภายใต้วิสัยทัศน์นี้

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อันหมายถึง การมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งแนวโน้มในปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากเป็นอันดับสองรองจากภาคกลางซึ่งมีสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 16.04 ของประชาชนทั้งประเทศ (กรมสุขภาพจิต, 2563) โดยผลการสำรวจเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562 ประชากรผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.11 กลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มที่ช่วยตนเองได้ดีหรือกลุ่มติดสังคม คิดเป็นร้อยละ 95.32 และกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง คิดเป็นร้อยละ 0.56 ของจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด ในเขตพื้นที่เทศบาล (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ, 2563: 41) จากสภาพสังคมและแนวโน้มประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมีอายุยืนยาวขึ้น ประกอบกับประเด็นผู้สูงอายุยังเชื่อมโยงกับปัญหาสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาทางด้านสังคม (สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.) สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน, 2552) ที่แม้ว่าผู้สูงอายุส่วนหนึ่งจะมีรายได้จากการทำงานของตนเองหรือได้รับเบี้ยยังชีพจากราชการ แต่ก็มักนำไปสู่ความต้องการทางด้านสังคม ที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือการเชื่อถือจากสมาชิกในครอบครัว สังคม ตลอดจนบุคคลรอบข้าง นำไปสู่ความจำเป็นของการเตรียมความพร้อมที่ต้องให้การดูแลกลุ่มประชากรผู้สูงอายุในระยะยาว

นอกจากนี้แล้วด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ที่ประชาชนในพื้นที่เขตตัวเมืองส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพ เช่น ค้าขาย หรือเป็นข้าราชการบำนาญ เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการนั้น

เป็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนของชุมชน เนื่องมาจากเพราะมีความรู้แต่ยังไม่ออกมาร่วมกิจกรรมสังคม ในขณะที่พื้นที่บริเวณรอบนอกเขตเมืองมีลักษณะเป็นสังคมชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อีกทั้งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักอยู่ติดบ้าน เนื่องจากดูแลบุตรหลานและมีฐานะยากจนจึงทำให้การออกมาทำกิจกรรมทางสังคมเป็นไปได้ยาก ทำให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในการเดินทาง รวมทั้งไม่มีความคุ้นเคยกับประชาชนที่อยู่ต่างชุมชนทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการออกมาร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ การดูแลผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเพียงภารกิจในระดับครัวเรือนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองตั้งแต่ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ นำไปสู่ความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับการให้บริการสาธารณะด้านผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคต

จากสภาพการณ์ดังกล่าว เทศบาลเมืองศรีสะเกษจึงตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา รวมทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมและให้ความสำคัญต่อความต้องการ และการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ประกอบกับผลจากการถ่ายโอนภารกิจด้านสุขภาพ ตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากกระทรวงสาธารณสุขระหว่าง พ.ศ. 2544-2545 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดอำนาจหน้าที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทต้องจัดบริการสาธารณะในเขตพื้นที่รับผิดชอบ โดยการส่งเสริมสุขภาพกลุ่มวัยผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในภารกิจที่มีการถ่ายโอนให้ทางเทศบาลเมืองฯ เข้ามาดูแล ซึ่งในช่วงแรกมุ่งเน้นการดูแลผู้สูงอายุในฐานะผู้ด้อยโอกาส โดยทางเทศบาลฯ ทำหน้าที่หลักในการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ที่ประชุมประชาคมของประชาชนในเขตเทศบาล ได้มีความเห็นชอบในการจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนและเลือกชุมชนหนองตะมะเป็นที่จัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนแห่งแรกในพื้นที่เทศบาลเมืองศรีสะเกษ

เนื่องมาจากการเป็นชุมชนที่มีความเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท อีกทั้งยังมีผู้สูงอายุจำนวนมาก ประกอบกับประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรกร มีช่วงเวลาพักจากการทำนา ทำให้มีแนวโน้มที่จะสามารถเข้าร่วมโครงการได้ ซึ่งการดำเนินงานในระยะแรกนั้น ยึดหลักการประสานงานระหว่าง 3 ฝ่าย ได้แก่ ประชาชนในชุมชน ประธานชุมชน และเทศบาลฯ โดยกำหนดให้หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ของสำนักงานเทศบาลฯ มีบทบาทหลักในการสนับสนุนและดำเนินการ จากนั้นเมื่อการดำเนินงานของศูนย์ผู้สูงอายุชุมชนแห่งแรกมีความมั่นคงและต่อเนื่อง ตลอดจนได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้ชุมชนอื่นให้ความสนใจและมีความต้องการ จะให้มีการจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 6 แห่ง ในปี พ.ศ. 2558 และในปี พ.ศ. 2563 พบว่า ได้มีการยกระดับจากศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นศูนย์บริการทางสังคมโดยมีทั้งหมด 11 ศูนย์ (ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเทศบาลเมือง ศรีสะเกษ, 2563)

นอกจากนี้แล้วจากผลการดำเนินโครงการในระยะแรก ทางเทศบาลฯ ได้มองเห็นและตระหนักถึงข้อจำกัดในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การถ่ายทอดความรู้ และการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายเกินกว่าภารกิจของเทศบาลฯ จะสามารถรองรับได้แต่โดยลำพัง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จึงได้ออกแบบการให้บริการสาธารณะโดยเน้นการดำเนินการในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการทำงานร่วมกันทั้งจากภาครัฐในระดับภูมิภาค ร่วมกับภาคเอกชนและภาคประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ และปัญหาของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่บูรณาการทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม เข้าด้วยกัน ผลจากการประสานงานและขอความร่วมมือดังกล่าว จึงได้นำไปสู่การดำเนินโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ในฐานะพันธมิตรร่วมทำงานเพื่อรองรับสภาพปัญหา รวมทั้ง

พัฒนาการให้บริการด้านการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในพื้นที่

องค์ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

ในปี พ.ศ. 2555 เทศบาลเมืองศรีสะเกษได้ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาล (สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2555) เพื่อเป็นข้อตกลงและแสดงเจตจำนงร่วมกันในการประสานความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาล โดยมีหน่วยงานและองค์กรทั้งทางด้านการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจสังคม การสาธารณสุข และการรักษาความสงบและความปลอดภัยที่มีสำนักงานและขอความช่วยเหลือครอบคลุมในเขตเทศบาล (ดังภาพที่ 1) ซึ่งในการร่วมลงนามความร่วมมือนั้น ไม่มีการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการดำเนินการตามข้อตกลง

ผลจากการลงนามความร่วมมือที่เกิดขึ้น นำไปสู่การเกิดภาคีเครือข่ายในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งการให้บริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลฯ ซึ่งส่วนหนึ่งของภารกิจนี้ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน และด้วยจำนวนผู้สูงอายุในพื้นที่ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่ในภาพรวมถือได้ว่าจะมีจำนวนมากขึ้น ประกอบกับเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในพื้นที่ ทางเทศบาลฯ จึงเกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ที่มีบทบาทและภารกิจเกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะและมีส่วนร่วม

ในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในพื้นที่เข้าเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน โดยขอความร่วมมือทั้งจากเครือข่ายภาคีที่ได้ลงนามความร่วมมือแล้ว รวมไปถึงชักชวนให้ส่วนอื่น ๆ ได้มีการทำกิจกรรมหรือมีการสนับสนุนงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของตนเองอยู่แล้ว ให้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยเฉพาะภาคเอกชน เช่น สโมสรรโลออนส์ ศรีสะเกษ สโมสรโรตารี ศรีสะเกษ และร้านขายยาไพศาล ฟาร์มาซี ซึ่งตั้งอยู่ในตัวเมืองของเทศบาลศรีสะเกษ ซึ่งการสร้างความร่วมมือที่เกิดขึ้น ถือได้ว่าสนับสนุนการทำงานของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมโครงการ โดยประชาชนได้รับประโยชน์และการให้บริการต่าง ๆ ที่ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 ภาพแสดงหน่วยงาน องค์กรที่เป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินโครงการ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ด้านเหตุผลในการเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายนั้น หลายหน่วยงานได้ทำงานร่วมกับเทศบาลเมืองศรีสะเกษมาเป็นเวลานาน ตัวอย่างจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ซึ่งได้มีบทบาทโดดเด่นในด้านการอบรมเพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพ การเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน จึงไม่ได้เป็นการเพิ่มภาระแต่อย่างใด หากเป็นการปฏิบัติตามภารกิจเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายที่มีความชัดเจนและมีพันธมิตรในการทำงานที่เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้เหตุผลในการเข้าร่วมการเป็นภาคีเครือข่าย ยังมีที่มาจาก การได้รับการชักชวนและขอความร่วมมือจากเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ประกอบกับ *“การมีภารกิจและการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่เขตเทศบาลมาเป็นระยะเวลานาน และการเข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่ายกับทางเทศบาลฯ สามารถทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปได้ด้วยดีและได้รับประโยชน์ในวงกว้างยิ่งขึ้น”* (วิสานต์ เกียรติอมรวงศ์, **สัมภาษณ์**, 12 กันยายน 2559) อีกทั้งยังเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ที่แนบแน่นและความร่วมมือระหว่างเทศบาลฯ กับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานระดับจังหวัด ผ่านการแสดงบทบาทนำของนายกเทศมนตรีทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินการและยังถือเป็นการสนับสนุนการให้บริการสาธารณะในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วย

ด้านรูปแบบของกิจกรรมการดำเนินงานและกระบวนการดำเนินงานของแต่ละศูนย์ฯ นั้น จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้งในด้านการส่งเสริมสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตและทักษะทางสังคม ซึ่งโดยภาพรวมกิจกรรมหลักที่มีการดำเนินการในทุกศูนย์ฯ ได้แก่ การสวดมนต์ ไหว้พระ การสนทนาและการออกกำลังกาย

ในรูปแบบต่าง ๆ การทำอาหาร ทำขนม ตลอดจนการตรวจสุขภาพ ด้วยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุนในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ ด้วยเงื่อนไขของการเปิดให้บริการในแต่ละศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนที่ไม่ตรงกัน ทำให้การจัดกิจกรรมที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือหรือทรัพยากรจากภาคีเครือข่ายสามารถหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันได้ (สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2557) ซึ่งทางเทศบาลฯ ทำหน้าที่ประสานงาน ร่วมจัดตารางกิจกรรมและร่วมลงพื้นที่หรือทำกิจกรรมในแต่ละศูนย์ด้วย โดยลักษณะการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายในการร่วมดำเนินกิจกรรมของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน คือ การประสานงานให้องค์กรหรือหน่วยงานในเครือข่ายมาดำเนินกิจกรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบหรือมีแผนในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เข้ามาร่วมดำเนินการในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุแต่ละแห่ง ซึ่งการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา แบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก กล่าวคือ

ด้านที่ 1 การพัฒนาสุขภาพ ประกอบด้วย

(1) *การสร้างเสริมสุขภาพและพลานามัยที่แข็งแรง* ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตศรีสะเกษ ในการสอนการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ตัวอย่างการสอนออกกำลังกายที่ผ่านมา คือ การอบรมออกกำลังกายท่าฤๅษีติดตน การออกกำลังกายแบบยางยืด และการเดินแอโรบิกสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

(2) *การตรวจสุขภาพและการป้องกันโรคในผู้สูงอายุ* กิจกรรมนี้ได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลศรีสะเกษและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ ในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ การตรวจสุขภาพช่องปาก การตรวจรักษาสุขภาพดวงตาและการมองเห็น การตรวจโดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ใช้ในการตรวจรักษา และการป้องกันโรคในผู้สูงอายุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน ดังตัวอย่างการเข้าร่วมกิจกรรมของร้านขายยา

ไพศาลพาร์มาซี ซึ่งเป็นร้านขายยาที่ดำเนินกิจการมาเป็นเวลานาน และเป็นร้านขายยาขนาดใหญ่ โดยได้เปิดรับนิสิตนักศึกษาฝึกงานด้านเภสัชศาสตร์ และได้มีการจัดกิจกรรมนำนักศึกษาเยี่ยมผู้สูงอายุในชุมชนและจัดกิจกรรมการตรวจคัดกรองโรคเบาหวาน รวมทั้งกิจกรรมให้ความรู้เรื่องอาหารและยา

ด้านที่ 2 การพัฒนาคุณภาพชีวิต

(1) การพัฒนาศักยภาพทางความรู้ โดยสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือ (กศน.) ได้เข้ามาจัดกิจกรรมสอนหนังสือสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ลืมนั่งหนังสือ อันเป็นผลจากการเลิกเรียนมานานแล้ว ทำให้มีความสามารถในการอ่านและเขียนลดลง จึงได้มีการจัดโครงการไม่ลืมนั่งหนังสือ มีการฝึกฝนให้คัดลายมือ อ่านหนังสือ และฝึกเขียน ตลอดจนการสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ เป็นต้น โดยรูปแบบของการดำเนินงานนั้น จะมีครูอาสาสมัครทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุร่วมกับครูสังกัด กศน. ระดับตำบล ที่ทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยครูอาสาสมัครจะรับภารกิจตามนโยบายของสำนักงาน กศน. ระดับจังหวัด ในการดูแลผู้ไม่รู้หนังสือ ปีละ 70 คน

(2) การปรับปรุง แก่ไขและยกระดับคุณภาพความเป็นอยู่ ตัวอย่างสำคัญของการดำเนินกิจกรรมนี้ ได้แก่ การปรับปรุงที่อยู่อาศัย และการซ่อมไฟฟ้าภายในบ้านให้แก่ครัวเรือนที่มีผู้สูงอายุ อันเป็นอุปสรรคต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งดำเนินการโดยชมรมจิตอาสา วิทยาลัยเทคนิคศรีสะเกษ รวมไปถึงการให้ความร่วมมือของมูลนิธิศรีสะเกษสงเคราะห์ในช่วงฤดูหนาว โดยการมอบผ้าห่มกันหนาว นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากสโมสรไลออนส์ศรีสะเกษ ด้วยการนำแพทย์ออกตรวจวัดสายตาและแจกแว่นตาแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนการให้บริการตัดผมโดยวิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดศรีสะเกษ เป็นต้น

(3) การส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มพูนทักษะการทำงานและสร้างรายได้ กิจกรรมในส่วนนี้เกิดจากการริเริ่มของสมาชิกศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้คำแนะนำ และวางแผนการผลิตจากเทศบาลฯ นอกจากนี้ยังได้ประสานงานให้วิทยาลัย สारพัดช่างจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองศรีสะเกษ เข้ามาช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ เช่น การเสริมสวย การตัดผม การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำไม้กวาด เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือ จากโรงพิมพ์ศรีสะเกษการพิมพ์ ในการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ โดยการมอบ กระดาษเหลือใช้จากโรงพิมพ์มาให้ผู้สูงอายุนำมาทำงานประดิษฐ์ เพื่อเป็นสินค้า ในการหารายได้เสริม รวมไปถึงรับซื้อผลิตภัณฑ์จากผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ดี ในการจัดกิจกรรมด้านการฝึกอาชีพนั้น จะมีความแตกต่างกันไป ตามความต้องการของประชาชนและความเชี่ยวชาญของผู้สูงอายุในชุมชน อาทิ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุหรือชุมชนที่อยู่ใกล้วัด จะผลิตดอกไม้จันทน์เพื่อจำหน่าย ให้แก่ประชาชนที่มาประกอบพิธีฌาปนกิจ หรือการทำเหรียญโปรยทานสำหรับ ใช้ในงานอุปสมบท ส่วนชุมชนอื่น ๆ จะมีการทำไม้กวาด ซึ่งทางเทศบาลฯ จะทำหน้าที่ เป็นตลาดหลักในการรับซื้อ จำนวน 300 ด้ามต่อเดือน โดยนอกจากจะนำมาใช้ ในภารกิจของเทศบาลเองแล้วยังได้มีการแจกจ่ายไปยังโรงเรียน วัดหรือสถานที่ สาธารณะในเขตความรับผิดชอบของทางเทศบาลด้วย ซึ่งการบริหารจัดการ ในด้านการฝึกอาชีพใช้ระบบลงทุนร่วมกันระหว่างสมาชิกในการลงทุนซื้อวัตถุดิบ หรือวัสดุอุปกรณ์ จากนั้นเมื่อส่งขายและได้เงินมาก็จะนำเงินที่ได้ส่วนหนึ่งมาเก็บ เป็นทุนส่วนกลาง ส่วนที่เหลือจะนำมาแบ่งให้สมาชิกเพื่อเป็นรายได้ ในการนำไปใช้จ่าย (เบญจวรรณ เหล่าแค, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2559)

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

ความหลากหลายของภารกิจและความต้องการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีทั้งจำนวนและรูปแบบของกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การสร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงการทำงานจากหลายภาคส่วนเข้าด้วยกันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ เพื่อเป็นการเติมเต็มหรือทดแทนในภารกิจหรือกิจกรรมที่ทางเทศบาลมีข้อจำกัดทั้งในด้านจำนวนบุคลากร งบประมาณ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและความร่วมมือเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในการรองรับความต้องการของประชาชนให้ครอบคลุมทั่วพื้นที่ ทั้งนี้บทบาทและการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายเป็นไปตามภารกิจที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมและแผนงานต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ

ในเชิงของการบริหารงานเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในการดำเนินนโยบายตามข้อตกลงความร่วมมือเพื่อการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลนั้น ถือได้ว่าเทศบาลเมืองศรีสะเกษในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงานเครือข่าย ซึ่งถือเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการกระบวนการดำเนินงานของโครงการและเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ การทำหน้าที่ประสานงานการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเสนอแนะแนวคิด การบริหารกิจกรรม รวมไปถึงการวางระบบบริหารจัดการ การร่างระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง การให้ความสนับสนุนการจัดการด้านธุรการและเอกสารต่าง ๆ ซึ่งการทำหน้าที่เหล่านี้ถือได้ว่านอกจากการทำหน้าที่ทั้งบทบาทนำและศูนย์กลางของเครือข่ายแล้วยังถือเป็นกลไกสำคัญทั้งในแง่ของการก่อร่าง ขับเคลื่อนและดำรงรักษาเครือข่ายภายใต้แนวทางการดำเนินงาน 6 ด้าน ดังนี้

(1) *ด้านการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน* กล่าวคือ เทศบาลเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน โดยผ่านกระบวนการประชุมกลุ่มเป้าหมายให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมดำเนินงาน รวมถึงการวางระบบงานต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ การร่างระเบียบข้อบังคับ การสนับสนุนงานด้านเอกสาร

(2) *ด้านการวางแผน* โดยเทศบาลเมืองศรีสะเกษได้เข้าไปมีบทบาทในการจัดทำแผนงาน แผนปฏิบัติการ การกำหนดเป้าหมายและผู้รับผิดชอบ โครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน

(3) *ด้านการดำเนินโครงการ* การวางแผนขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ จากการมีส่วนร่วมของเครือข่ายจากทุกภาคส่วน โดยมีเทศบาลเมืองเป็นผู้ประสานงานและแกนกลางเครือข่ายในการจัดประชุมร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนวคิด และการบริหารกิจกรรม

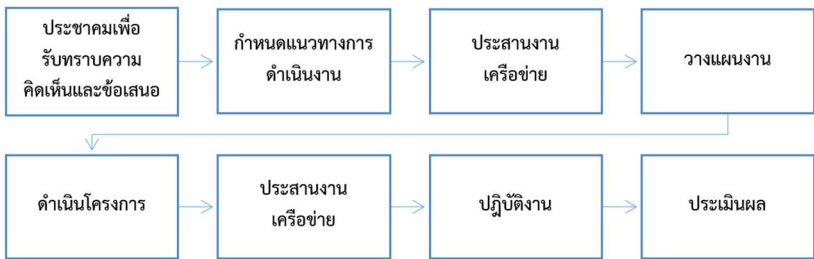
(4) *ด้านการประสานงานเครือข่าย* การจัดตั้งเครือข่ายผู้สูงอายุ ในรูปแบบของคณะกรรมการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ เพื่อทำหน้าที่ในการประสานงาน บริหารกิจกรรมในศูนย์โดยสนับสนุนกิจกรรมจากหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมทำข้อตกลง (MOU) กับเทศบาลเมืองศรีสะเกษ และเป็นภาคีเครือข่ายที่มีความร่วมมือในภายหลัง

(5) *ด้านการปฏิบัติงาน* การจัดกิจกรรมของเครือข่าย ตามลักษณะการทำงานของแต่ละเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายสังคม และเครือข่ายด้านอาชีพ

(6) *ด้านการประเมินผล* การประเมินผลการดำเนินงาน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อหาแนวทางและบริหารกิจกรรมที่เหมาะสมหรือสอดคล้องตามความต้องการของผู้รับบริการ รวมทั้งบริบทของสภาพแวดล้อมชุมชนที่ตั้ง

ของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน การสำรวจความพึงพอใจของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำตามมาตรฐานแต่ละด้าน โดยมีกรรมการประเมินหลายภาคส่วน ได้แก่ ประธานและรองประธานศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน ตัวแทนจากประชาชนในพื้นที่ ประธานสภาองค์กรชุมชน และประธานกรรมการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

ทั้งนี้ ภายหลังจากดำเนินการทุกขั้นตอนเสร็จสิ้นแล้ว ทางเทศบาลฯ จะได้มีการนำผลการประเมินผลมาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง โดยนำเสนอให้ประชาคมได้รับทราบ พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ ก่อนที่จะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน ปฏิทินการดำเนินการ รูปแบบการดำเนินกิจกรรม และปรับปรุงแก้ไขในส่วนต่าง ๆ ที่ได้รับข้อเสนอแนะ เปรียบเสมือนเป็นวงจรในการดำเนินนโยบายตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ภาพแสดงลำดับขั้นตอน กระบวนการทำงานของเทศบาลศรีสะเกษ ในการดำเนินโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

จากเป้าหมายในการพัฒนาการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ ทั้งทางด้านการพัฒนาสุขภาพและคุณภาพชีวิต ตลอดจนข้อจำกัดต่าง ๆ ในการดำเนินงานของทางเทศบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายของภารกิจ

และความต้องการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีทั้งจำนวนและรูปแบบของกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การสร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงการทำงานจากหลายภาคส่วนเข้าด้วยกันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ เพื่อเป็นการเติมเต็มหรือทดแทนในภารกิจหรือกิจกรรมที่ทางเทศบาลมีข้อจำกัดทั้งในด้านจำนวนบุคลากรงบประมาณ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ (สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2559) ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและความร่วมมือดังตารางที่ 1 เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันในการรองรับความต้องการของประชาชนให้ครอบคลุมทั่วพื้นที่

ตารางที่ 1 ตารางแสดงรายชื่อเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม และบทบาทในการดำเนินงาน

หน่วยงาน	บทบาทและการดำเนินงาน
1. เครือข่ายภาครัฐ	
1.1 สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ	ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการจัดสวัสดิการสังคม ทำหน้าที่ประสานงานในการทำงานระหว่างชุมชน ภาครัฐ ในด้านการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการจัดสวัสดิการสังคม รวมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้เกิดเครือข่ายหรือมีการรวมตัวกันของกลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส ในชุมชน ตลอดจนสร้างเครือข่ายการทำงานในชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพความสามารถเป็นต้นแบบการพัฒนาแก่ชุมชนอื่น หรือภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยงาน	บทบาทและการดำเนินงาน
1.2 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดศรีสะเกษ	สนับสนุนงบประมาณในการบริหารกิจกรรมของศูนย์และสนับสนุนด้านบุคลากรให้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงในการดำเนินกิจกรรมสนับสนุนงบประมาณบุคลากรในฐานะที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงในการจัดกิจกรรม
1.3 สถานีตำรวจภูธรเมืองศรีสะเกษ	ให้บริการการป้องกันภัยแก่ผู้สูงอายุ อบรมให้ความรู้เรื่องกฎหมาย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันการถูกล่อลวง
1.4 สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตศรีสะเกษ	จัดกิจกรรมด้านสุขภาพที่เหมาะสมกับวัย เช่น สอนการออกกำลังกายแบบแอโรบิกตัดต้นออกกำลังกาย โดยใช้อย่างยืด หรือการออกกำลังกายแบบแอโรบิก การออกกำลังกายตัดต้นและการออกกำลังกายแบบอย่างยืด
1.5 วิทยาลัยสารพัดช่างศรีสะเกษ	สนับสนุนบุคลากร โครงการและงบประมาณ ในการจัดกิจกรรมทางสังคม และการฝึกอาชีพ เช่น ให้ความรู้เรื่องการแต่งกาย การเสริมสวย การแปรรูปอาหาร บริการซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าให้แก่ผู้สูงอายุ โดยอบรมการพัฒนาบุคลิกภาพให้แก่ผู้สูงอายุ
1.6 โรงพยาบาลศรีสะเกษ	สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพ เช่น ดูแลสุขภาพ ช่องปาก รักษาดวงตา และตรวจสุขภาพ
1.7 ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองศรีสะเกษ	สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษา เช่น กิจกรรมการสอนหนังสือสำหรับผู้สูงอายุ โครงการไม่ลืมหนังสือ การส่งเสริมการคัด เขียน อ่าน และการทำเครื่องหอม การบูร พืชมเสนน้ำ

หน่วยงาน	บทบาทและการดำเนินงาน
1.8 วิทยาลัยเทคนิค ศรีสะเกษ	ร่วมดำเนินกิจกรรมด้านสังคม ให้บริการด้านการซ่อมไฟฟ้าภายในบ้านและการซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า
2. เครือข่ายภาคเอกชน	
2.1 โรงพิมพ์ศรีสะเกษ การพิมพ์	สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการหารายได้เสริมจากการนำกระดาษเหลือใช้จากโรงพิมพ์มาทำงานประดิษฐ์
2.2 ร้านขายยาไพศาล ฟาร์มาซี	สนับสนุนกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาฝึกงาน จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยรังสิต ในการให้บริการตรวจโรคเบาหวาน กิจกรรมคัดกรองโรคต่าง ๆ และกิจกรรมให้ความรู้เรื่องอาหารและยา
2.3 มูลนิธิศรีสะเกษ สงเคราะห์	สนับสนุนการมอบผ้าห่มกันหนาวและเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้สูงอายุ ที่อยู่ในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
2.4 มูลนิธิสว่างจิตต์ ศรีสะเกษธรรมสถาน	สนับสนุนการให้บริการส่งผู้ป่วยฉุกเฉินไปยังโรงพยาบาล มอบโลงศพแก่ผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาส
2.5 สโมสรไลออนส์ ศรีสะเกษ	สนับสนุนการมอบแว่นตาแก่ผู้สูงอายุ กิจกรรมตรวจต้อกระจกโดยแพทย์บริการตรวจวัดสายตา ให้บริการการส่งต่อผู้ป่วยต้อกระจกเพื่อเข้ารับการรักษาผ่าตัดโดยสนับสนุนค่าใช้จ่ายทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการออกตรวจวัดสายตาและมอบแว่นสายตาให้แก่ผู้สูงอายุ และดำเนินการส่งต่อผู้ป่วยต้อกระจกเพื่อผ่าตัด

หน่วยงาน	บทบาทและการดำเนินงาน
2.6 หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ	ให้ความรู้และอบรมการทำดอกไม้จันทน์แก่ผู้สูงอายุ
2.7 โรงพิมพ์ศรีสะเกษ การพิมพ์	สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการหารายได้เสริมจากการนำกระดาษเหลือใช้จากโรงพิมพ์มาทำงานประดิษฐ์
3. เครือข่ายภาคประชาชน	
3.1 อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) กระทรวงสาธารณสุข	ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ
3.2 ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน	การประสานงานชุมชนและร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกิจกรรมของศูนย์ผู้สูงอายุชุมชน
3.3 อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	สำรวจ เก็บข้อมูลผู้สูงอายุ ประสานงานระหว่างผู้สูงอายุกับภาคเครือข่าย
3.4 อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (อผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ให้บริการข้อมูลต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ รวมกลุ่มผู้สูงอายุ ทำกิจกรรมและเยี่ยมเยียน ดูแลความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ

หน่วยงาน	บทบาทและการดำเนินงาน
3.5 ชมรมจิตอาสา	ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ เช่น การปรับปรุงที่อยู่อาศัย
3.6 ชมรมผู้สูงอายุ	รวมกลุ่มในการร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมและการให้บริการต่าง ๆ ด้านผู้สูงอายุ
3.7 ประชาชนชาวบ้าน	การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น การใช้ยาสมุนไพร ยาแผนโบราณ และการสานแหจับปลา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การกำหนดบทบาทและการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายส่วนต่าง ๆ นั้น เป็นไปตามภารกิจของแต่ละเครือข่ายที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมและแผนงานต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ กล่าวคือ เป็นความร่วมมือโดยสำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษทำหน้าที่ประสานงานหรือในบางกรณีอาจเป็นความร่วมมือโดยภาคีเครือข่ายประสานงานกันเอง ตัวอย่างเช่น การทำกิจกรรมของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ระดับอำเภอ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีการกำหนดนัดหมายการทำงานเพื่อให้บริการแก่ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน โดยครูอาสาสมัครจะมีการกำหนดแผนของตนเอง จากนั้นจะทำการประสานงานกับเทศบาล หรือหน่วยงานอื่น ๆ โดยทั่วไปจะกำหนดการทำกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน ๆ ละ 3 ชั่วโมง หรือแล้วแต่นัดหมายกับกลุ่มเป้าหมาย โดยทางเทศบาลฯ จะทำหน้าที่ในการนัดหมายและรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งมักประสานงานในการลงพื้นที่และทำกิจกรรมร่วมสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร่วมกับโรงพยาบาลศรีสะเกษ ในการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุร่วมกัน ในขณะที่การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และอาสาสมัครดูแล

ผู้สูงอายุในชุมชน (อพส.) ซึ่งต่างเป็นอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ในชุมชน อยู่แล้ว หากแต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานที่แตกต่างกัน ซึ่งในทางปฏิบัติ แม้มีอาสาสมัครบางส่วนที่มีหลายบทบาท แต่ขอบเขตการทำหน้าที่และบทบาท แต่ละด้านนั้นมีความแตกต่างกันไป

ในบางกรณีการกำหนดวันเวลาในการทำกิจกรรมทางภาคีเครือข่าย อาจนัดหมายกับผู้ประสานงานหรือผู้ดูแลศูนย์นั้น ๆ โดยคำนึงถึงวันเปิดให้บริการ ของศูนย์ฯ เป็นสำคัญ นอกจากนี้อาจจะสอบถามไปทางเทศบาลฯ เพื่อขอทราบข้อมูล เกี่ยวกับแผนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปภาคีเครือข่ายที่มีภารกิจ ร่วมกันมักจะกำหนดวันในการทำกิจกรรมวันเดียวกัน เพื่ออำนวยความสะดวก แก่ผู้สูงอายุที่จะได้รับบริการหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้หลายกิจกรรมภายใน วันเดียว ทำให้ไม่เสียเวลาและคาดหมายจำนวนผู้สูงอายุที่จะมาร่วมกิจกรรม ได้อย่างแน่นอน รวมไปถึงยังเป็นการประหยัดทรัพยากรในการดำเนินงาน เนื่องจากบางกิจกรรมสามารถแบ่งปันหรือใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ ทั้งในแง่ ของวัสดุอุปกรณ์และบุคลากร

อุปสรรคและความท้าทายในการทำงานเครือข่าย

ภายใต้การดำเนินงานของโครงการเครือข่ายผู้สูงอายุชุมชนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา พบว่า ประเด็นที่พึงพิจารณาในฐานะที่เป็นอุปสรรค และความท้าทายในการทำงานของเครือข่าย มี 2 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 ข้อจำกัดในการร่วมกิจกรรมของภาคีเครือข่าย

แม้ในภาพรวมการร่วมกิจกรรมในโครงการจะเป็นไปในรูปแบบของการทำงานในเชิงของการระดมทรัพยากรเพื่อยกระดับศักยภาพในการให้บริการ

สาธารณะ โดยอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายต่าง ๆ โดยสมัครใจและเป็นไปตามภารกิจที่แต่ละหน่วยงานหรือองค์ภาคีในเครือข่ายดำเนินการอยู่แล้ว แต่พบข้อจำกัดบางประการที่เป็นข้อจำกัดในการดำเนินการต่าง ๆ อาทิ การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือยังไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องมากนัก แม้กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมในสังกัดของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จะมีการจัดบุคลากรออกเยี่ยมและให้การดูแลทั่วทั้งเขตเทศบาลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากภาคเอกชนได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรและมีแผนงานต่าง ๆ ที่ชัดเจนจากทางเทศบาลฯ จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น และประชาชนผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายจะได้รับประโยชน์มากยิ่งขึ้น และ “หากห้างร้านต่าง ๆ ในฐานะภาคเอกชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมบริการสาธารณะมากขึ้น และมีการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งจะทำให้กิจกรรมทางสังคม และการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการให้บริการชุมชนเป็นไปได้เป็นอย่างดียิ่งขึ้น” (กิตติยา เกียรติอมรวงศ์, **สัมภาษณ์**, 12 กันยายน 2559)

ในส่วนของภาคีเครือข่ายภาครัฐ กรณีตัวอย่างการร่วมดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) นั้น พบว่า แม้จะมีการประสานงานในการทำกิจกรรมร่วมกันในโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนมาโดยตลอด แต่ยังพบข้อจำกัดว่า บางโครงการหรือกิจกรรมทาง กศน. ไม่สามารถรองรับหรือเข้าร่วมได้ทั้งหมด เนื่องจากอยู่นอกเหนือจากแผนงานซึ่งเกี่ยวพันกับงบประมาณที่กำหนดไว้ แม้จะมีการกำหนดแผนร่วมกันเพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากเนื่องจากการกำหนดแผนของหน่วยงานต่าง ๆ มักเป็นการดำเนินงานภายในและให้ความสำคัญต่อแผนปฏิบัติงานของหน่วยงานตนเองเป็นหลัก ซึ่งแนวทางแก้ปัญหาที่ผ่านมาคือ ประสานงานและหารือร่วมกันเมื่อเกิดข้อจำกัดด้านงบประมาณหรือบุคลากร โดยการดำเนินงาน

ที่ผ่านมาจากเทศบาลและหน่วยงานภาคีอื่น ๆ ต่างมีส่วนช่วยในการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร ตลอดจนประชาชนก็จะร่วมแบ่งปันทรัพยากรของตนเองในการจัดกิจกรรม เช่น การนำวัสดุดิบมาจากบ้านหรือวัสดุเหลือใช้จากครัวเรือนเพื่อนำมาใช้ในการอบรมทำอาหารและขนม เป็นต้น (สมฤทัย ชันธรักษา และอภิรดี วันแก้ว, **สัมภาษณ์**, 16 กันยายน 2559)

ประการที่ 2 การเข้าร่วมโครงการของประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุ

เนื่องจากพื้นที่ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ มีลักษณะเป็นกิ่งเมืองกิ่งชนบท ดังที่ได้กล่าวมา เป็นผลให้เกิดความแตกต่างกันในด้านสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือกลุ่มผู้ที่อยู่ในชุมชนเมือง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุที่อยู่บ้าน ทำการค้าขายและมักไม่ไปร่วมกิจกรรมทางสังคมหรือรวมกลุ่มกันมากนัก รวมไปถึงเหตุผลในเรื่องของการเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และยังคงประกอบอาชีพอยู่ จึงทำให้ไม่มีเวลาและไม่ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนของการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุในเขตเมือง ในขณะที่การออกมารวมกลุ่มหรือร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ที่เกษียณราชการแล้วหรือไม่ได้ทำงาน มักจะเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเขตรอบนอกของเมือง และเขตที่เป็นชุมชนชนบท ซึ่งโดยทั่วไปจะมีความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมมากกว่า

แนวทางแก้ไขปัญหาและกระตุ้นความสนใจให้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่ผ่านมา คือ การประสานงานผ่านผู้นำชุมชนและใช้กลไกความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้าน หรือ “ระบบคู่หู” ในการเข้าไปพูดคุย ถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่เพื่อนบ้านเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนข้อดีและประโยชน์ที่ได้รับ โดยเฉพาะในด้านสุขภาพและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมามีแนวโน้มของการให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ผลกระทบและความยั่งยืนของการดำเนินโครงการ

การดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุถือเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่มีพื้นฐานมาจากความรับผิดชอบที่มีต่อสมาชิกในสังคม ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างความเสมอภาคในรูปแบบหนึ่ง ผลจากการดำเนินงานของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนและการบริหารงานภายใต้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือตั้งแต่ พ.ศ. 2555 เป็นต้นมานั้น มีจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการดำเนินการของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนได้นำไปสู่ผลสำเร็จในการจัดบริการสาธารณะด้านการดูแลผู้สูงอายุอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่

(1) การพัฒนาด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ

อันเป็นผลจากการดำเนินกิจกรรมและการพัฒนาใน 3 ด้าน กล่าวคือ ด้านสุขภาพอนามัย พบว่า ผลจากการส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างภาคีเครือข่าย อาทิ การออกกำลังกาย การจัดโภชนาการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและกลุ่มติดเตียงได้รับสุขภาพที่ดีขึ้น ในขณะที่การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยการฝึกอาชีพให้เหมาะสมกับวัย เช่น การทำเหรียญโปรยทาน ดอกไม้จันทน์ การทำไม้กวาดทางมะพร้าว ถือเป็นการฝึกสมอง ฝึกทักษะและความจำควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพ นำไปสู่การสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งศูนย์ผู้สูงอายุยังได้มีรายได้ที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ รวมทั้งมีเงินปันผลคืนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่สมาชิก ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษมากกว่าร้อยละ 81 ได้รับการตรวจประเมินผู้สูงอายุตามกลุ่มศักยภาพตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Activities of Daily Living: ADL) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1: ผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชนและสังคมได้ (กลุ่มติดสังคม) มีผลรวมคะแนน ADL ตั้งแต่ 12 คะแนนขึ้นไป

กลุ่มที่ 2: ผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองได้บ้าง ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง (กลุ่มติดบ้าน) มีผลรวมคะแนน ADL อยู่ในช่วง 5-11 คะแนน

กลุ่มที่ 3: ผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองไม่ได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ พิการหรือทุพพลภาพ (กลุ่มติดเตียง) มีผลรวมคะแนน ADL อยู่ในช่วง 0-4 คะแนน

อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุในทุกกลุ่มได้รับการดูแลรักษาและฟื้นฟูสุขภาพครบทุกราย คิดเป็นร้อยละ 100 โดยกลุ่มที่ 3 หรือกลุ่มติดเตียงจะได้รับการดูแลเป็นพิเศษมากกว่ากลุ่มที่ 1 และ 2 ถือได้ว่าเป็นการให้บริการด้านผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ ซึ่งระดับศักยภาพตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุที่ได้รับการตรวจวัดถือว่าเป็นไปตามมาตรฐาน

(2) *การพัฒนาให้เกิดศูนย์ต้นแบบและการขยายตัวของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชน*

ความสำเร็จในการดำเนินการได้นำไปสู่การพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์ต้นแบบและขยายผลไปสู่การเกิดเป็นศูนย์ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ดังที่ได้กล่าวมา จนกลายเป็นสถานที่ศึกษาดูงานให้กับองค์กรหรือท้องถิ่นอื่น ๆ ที่จะได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีมุ่งเน้นการดูงานด้านการส่งเสริมอาชีพและรูปแบบการจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ ผลที่ได้จากการเป็นพื้นที่เรียนรู้ด้านการพัฒนาผู้สูงอายุก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่หน่วยงานหรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ ในการนำไปปรับและพัฒนา รูปแบบของตนเอง นอกจากนี้แม้จะไม่มีหลักฐานเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนว่าได้มีการนำผลที่ได้จากการศึกษาดูงานไปพัฒนา ปรับปรุง ต่อยอดการดำเนินงานในพื้นที่เหล่านั้นอย่างไร แต่ผลตอบรับในช่วงเวลาของการเยี่ยมชมและแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็นเป็นไปด้วยดีทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนสร้างสายสัมพันธ์และเครือข่ายศูนย์ดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่ทำงานด้านการให้บริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

(3) การผลักดันให้ผู้สูงอายุเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคม

การเกิดเครือข่ายภาคผู้สูงอายุ ที่มีการให้บริการสาธารณะและจัดกิจกรรมให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุหลากหลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมทางสังคม กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมทางด้านการศึกษา กิจกรรมด้านอาชีพ และกิจกรรมทางด้านสุขภาพ กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมภายใต้ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุชุมชนเท่านั้น หากยังเป็นกลไกที่ช่วยสร้างความใกล้ชิดและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากเมื่อสำนักงานเทศบาลฯ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองและระดับจังหวัดต้องการความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ผู้สูงอายุเหล่านี้มักให้ความสำคัญ ความสนใจและความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น เช่น การเข้าร่วมประชาคม การจัดกิจกรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม การประกวด และการละเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ เป็นต้น

ผลสำเร็จของโครงการและผลที่ได้ต่อประชาชนที่เป็นผู้สูงอายุ สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการริเริ่มโครงการ ตลอดจนการยกระดับการทำงานในฐานะเครือข่ายความร่วมมือซึ่งประกอบด้วยภาคีที่มีความหลากหลายภายใต้เป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้สูงอายุในพื้นที่ และกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ที่มีความเชื่อมโยงกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการในฐานะภาคีเครือข่าย

จากปัจจัยทั้งทางด้านความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับภารกิจของภาคีเครือข่าย ตลอดจนเสถียรภาพทางการเมืองของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและบทบาทหน้าที่ของนายกเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้งอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 นอกจากนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ที่มาอย่างยาวนานแล้วยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ ได้นำไปสู่การผลักดันให้การดำเนินโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษประสบความสำเร็จ ทั้งยังมีแนวโน้มไปสู่การสร้างความยั่งยืนให้กับ การดำเนินโครงการและพัฒนาการให้บริการสาธารณะด้านผู้สูงอายุในพื้นที่เขตเทศบาลให้มีศักยภาพในการรองรับสังคมผู้สูงอายุได้อย่างดียิ่งขึ้น ด้วยลักษณะการดำเนินงาน 3 ประการ กล่าวคือ

ประการที่ 1 การขยายตัวของเครือข่ายและการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จากพื้นฐานเดิมของการรวมกลุ่มและเครือข่ายภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็ง ประกอบกับการวางระบบการดูแลผู้สูงอายุภายใต้การขับเคลื่อนของเครือข่าย นำไปสู่การขยายผลออกไปสู่ชุมชนอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องทำให้การขับเคลื่อนศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การเกิดเป็นศูนย์ต้นแบบที่สามารถขยายผลและเผยแพร่ผลงานนำไปสู่การสร้างควมยอมรับ เช่น การจัดให้มีการแสดงของผู้สูงอายุในงานระดับเทศบาลและจังหวัด การไปถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่องค์กรหรือท้องถิ่นอื่น ๆ รวมไปถึงเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชน หน่วยงานหรือสถานศึกษาในการเข้ามาร่วมกิจกรรม เก็บข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษาวิจัย การเป็นสถานที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจในตนเอง รู้สึกถึงความมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี การพัฒนาที่นำไปสู่การเลี้ยงตนเองได้ของผู้สูงอายุ

ประการที่ 2 ความเป็นเอกภาพในการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือ เป็นผลที่ได้จากความสอดคล้องกันของภารกิจระหว่างภาคีเครือข่ายทำให้โครงการ

ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนประสบความสำเร็จ ความร่วมมือภายใต้ภารกิจเดียวกันของแต่ละเครือข่ายนำไปสู่การทำงานร่วมกันที่มีแนวโน้มถึงความยั่งยืน ซึ่งในทัศนะของนายกเทศมนตรีมีความเห็นว่าบทบาทของเทศบาลนั้น ไม่เพียงแต่การริเริ่มและสร้างเครือข่ายเท่านั้น หากแต่ยังต้องพยายามสร้างช่องทางหรืออำนวยความสะดวกให้เครือข่ายต่าง ๆ เข้ามาร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ “ภายใต้แนวคิดที่ว่า “เทศบาลคือบ้านของทุกคน” ซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนในฐานะภาคีเครือข่ายให้ความสำคัญกับการทำงานและมีสร้างความร่วมมือระหว่างกันในการทำงาน ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อการยกระดับหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงการพัฒนาเมืองศรีสะเกษในภาพรวมด้วย” (ฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2559)

การสร้างความร่วมมือที่มีความสอดคล้องกันด้านภารกิจของภาคีเครือข่ายและการจัดตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุซึ่งเริ่มต้นจากการทำประชาคมและความร่วมมือกันจากภาคประชาชน ยังทำให้ “การดำเนินโครงการไม่พึ่งพิงนโยบายของทางเทศบาลฯ แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งทำให้แม้จะมีการเปลี่ยนผู้บริหารหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองท้องถิ่นในเมืองศรีสะเกษ แต่โครงการดังกล่าวยังสามารถดำเนินการต่อไปได้ トラบเท่าที่ชุมชนยังมีความต้องการ” (สมพร สังข์สุวรรณ, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2559)

ประการที่ 3 การต่อยอดโครงการและกิจกรรม ผลจากการดำเนินงานที่มาจากความคิดริเริ่มจากประชาชนในฐานะสมาชิกของศูนย์ฯ และสมาชิกของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งในแง่เนื้อหาและจำนวนกิจกรรมที่มีความหลากหลาย รวมถึงยกระดับด้านประสิทธิภาพให้มีการตอบสนองความต้องการให้ดียิ่งขึ้น ดังตัวอย่าง แผนงานโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งเริ่มดำเนินการภายใน พ.ศ. 2558 โดยเป็นความริเริ่มที่มาจากทั้งผู้สูงอายุ

และทางเทศบาลฯ ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากการศึกษาดูงานและการรับฟังข่าวสาร โดยในเบื้องต้นนั้น ได้มีการขออนุญาตใช้พื้นที่ของวัดเป็นสถานที่ดำเนินการ จัดให้มีการเคารพธงชาติ มีการวางแผนการศึกษา และมีการกำหนดตารางสอน ซึ่งได้รับความร่วมมือจากครูเกษียณอายุราชการ ที่อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาล มาช่วยออกแบบหลักสูตรให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน (ศรีเสงี่ยม ญูรักษา และสมพร สังข์สุวรรณ, สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2559)

นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่น ๆ ที่ริเริ่มโดยภาคีเครือข่าย เช่น การส่งเสริม อาชีพที่ไม่ได้จำกัดแค่กลุ่มผู้สูงอายุ แต่จะขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ที่มีเวลาว่าง ซึ่งจะเป็นการสร้างโอกาสและพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างผู้สูงอายุและกลุ่มประชากรวัยอื่น ๆ

ภาพที่ 3 ภาพแสดงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยความสำเร็จ ผลต่อการดำเนินโครงการ และแนวโน้มความยั่งยืนของโครงการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลเมืองศรีสะเกษ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าความเป็นเลิศในการดำเนินโครงการดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างความร่วมมือบนพื้นฐานของภารกิจของเครือข่ายและเสถียรภาพทางการเมืองในระดับท้องถิ่นดังเช่นการดำเนินโครงการเพื่อให้บริการสาธารณะในรูปแบบเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่อื่น ๆ (ดู อรรถัย กักผล และชลิต ถาวรนุกิจกุล, 2559) แต่ความน่าสนใจของกรณีศึกษานี้คือ การดำเนินโครงการภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองระดับชาติหลังการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2557 ที่ชี้ให้เห็นว่า แม้ในภาพรวมจะมีข้อกังวลเกี่ยวกับบทบาทนำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหาร ตลอดจนการดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ แต่ผลสำเร็จของการดำเนินโครงการนี้เป็นตัวอย่างที่สะท้อนถึงภารกิจด้านคุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคมนั้นมีการเผชิญความท้าทายน้อยกว่าการให้บริการสาธารณะด้านอื่น ๆ

ในขณะที่ความต่อเนื่องของโครงการดำเนินไปได้ด้วยดีควบคู่กับนโยบายของรัฐบาล แม้ในช่วงเวลาของการไม่มีรัฐบาลจากการเลือกตั้งและไม่มี การเลือกตั้งท้องถิ่น ภายหลังกการรัฐประหารจนถึงปี พ.ศ. 2562 ก็ตาม เนื่องจากสอดคล้องกับนโยบายและสวัสดิการพื้นฐานแห่งรัฐ อีกทั้งภายใต้เงื่อนไขที่สมาชิกของเครือข่ายไม่ได้รับผลกระทบทางการเมืองมากนัก ประกอบกับสถานะของผู้รับบริการที่ยังมีสถานะของการเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นทั้งฐานคะแนนเสียงให้กับการเมืองท้องถิ่นและความนิยมในรัฐบาลหรือการเมืองระดับชาติด้วย ดังเห็นได้จากผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2564 ที่ นายฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ ยังได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีเมืองศรีสะเกษอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดศรีสะเกษ, 2564)

สรุป

กรณีศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายความร่วมมือในโครงการ “ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน” ของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการก่อร่างเครือข่ายที่คำนึงถึงภารกิจและเป้าหมายร่วมกันในการทำงาน ซึ่งเป็นผลให้ทิศทางการดำเนินการ การกำหนดรูปแบบกิจกรรมของโครงการ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการสนับสนุนการทำกิจกรรมของภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน ทั้งยังมีความเชื่อมโยงกับการยกระดับคุณภาพชีวิตที่สัมพันธ์กับการให้บริการด้านสาธารณสุขของผู้สูงอายุในระดับบุคคล ตลอดจนการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน รวมไปถึงการพัฒนาสังคมที่ผลักดันและเพิ่มศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ให้กลุ่มผู้สูงอายุกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้

นอกจากนี้ ในด้านการกำหนดบทบาทของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการดำเนินโครงการดังกล่าว ถือได้ว่ามีฐานะเป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (Networker) ที่ทำหน้าที่ผลักดันให้เกิดการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่เป็นระบบสนับสนุนทางสังคม (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2549) สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินโครงการที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาแนวร่วมหรือพันธมิตร ในการดำเนินงานที่อาศัยความร่วมมือในแนวระนาบจากองค์กรอื่น ๆ ที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเฉพาะหน่วยงานราชการ แต่เน้นการประสานงานร่วมกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งถือเป็นรูปแบบที่ทำให้ขีดความสามารถในดำเนินโครงการภายใต้กลไกของเครือข่ายมีศักยภาพสูงขึ้น (จักร ดิงศภัทย์ และ กฤษภา ปราโมทย์ธนา, 2552)

อย่างไรก็ดี การเป็นต้นแบบหรือบทเรียนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาถึงความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่เพียงแต่การคำนึงถึงศักยภาพในด้านงบประมาณ ความเป็นไปได้ของการสร้างความร่วมมือที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์อันดีระหว่างหน่วยงานหรือภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้าร่วมขับเคลื่อนโครงการเท่านั้น หากยังต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชน ประกอบกับการพิจารณาถึงเงื่อนไขของสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่เป็นหลักด้วย กล่าวได้ว่า บทเรียนที่ได้จากการศึกษาการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในกรณีศึกษา นี้ ยังได้นำไปสู่การให้ความสำคัญต่อการปรับรูปแบบการบริหารที่ต้องเกิดขึ้นทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการอื่น ๆ ที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เพื่อสามารถผลักดันให้การจัดบริการสาธารณะในเชิงบูรณาการมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนและเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมสุขภาพจิต. (2563). 93 วันสู่สังคม"คนชรา" 5 จังหวัด? คนแก่เยอะสุด-น้อยสุด. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30453>. (เข้าถึงเมื่อ 15 ธันวาคม 2564).

จักร ดิงศภัทย์ และกฤษภา ปราโมทย์ธนา (แปล). (2552). การบริหารงานภาครัฐแบบ เครือข่าย: มิติใหม่ของภาครัฐ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2549). “วรรณกรรมปริทัศน์เรื่อง Governing by Network: The New Shape of the Public Sector (Goldsmith and Eggers,2004)”. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 4(3): 91-99.

สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. (2555). ข้อตกลงความร่วมมือ บันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองศรีสะเกษ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและประชาสังคม. ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2555. เอกสารอัดสำเนา.

สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. (2557). รายงานสรุปแบบสอบถามความพึงพอใจของประชาชนในการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โครงการส่งเสริมและบริการชุมชนโนนสำนักมิตรภาพ ประจำปี 2557. เอกสารอัดสำเนา.

- สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. (2558ก). **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองศรีสะเกษ (พ.ศ. 2558-2562)**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.musisaket.go.th/download/pakadpan28-5-57.pdf>. (เข้าถึงเมื่อ 15 กรกฎาคม 2558).
- สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. (2558ข). **รายงานประเมินตนเองสำหรับการติดตามประเมินผลเพื่อประกันคุณภาพการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลเมืองศรีสะเกษ**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.musisaket.go.th/download/bb2558-1.pdf>. (เข้าถึงเมื่อ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2558).
- สำนักงานเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. (2559). **แผนพัฒนาท้องถิ่น**. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (สพข.) สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน. (2552). **รายงานการประชุมโครงการประชุมวิชาการบริการปฐมภูมิ เรื่อง “การพัฒนาาระบบดูแลผู้สูงอายุ” ระหว่างวันที่ 22-23 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.thaiichr.org/upload/forum/Aging.pdf> (เข้าถึงเมื่อ 30 กรกฎาคม 2558).
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดศรีสะเกษ. (2564). **การประกาศผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลจังหวัดศรีสะเกษ**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.ect.go.th/sisaket/ewt_dl_link.php?nid=1022 (เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2564).

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ. (2563). รายงานประจำปี 2562.

เอกสารอัดสำเนา.

ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเทศบาลเมืองศรีสะเกษ.(2563). รวมภาพกิจกรรมของ
ศูนย์บริการทางสังคม. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเทศบาลเมืองศรีสะเกษ-109022854116734/>. (เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2564).

อรทัย ก๊กผล และชลิต ถาวรนุกิจกุล. บรรณาธิการ. (2559). **บันทึกเรื่องเด่น**
รางวัลพระปกเกล้า: ท้องถิ่นใจดี : บริการสาธารณะเพื่อความเท่า
เทียมทางสังคม. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า.

สัมภาษณ์

กิตติยา เกียรติอมรวงศ์. เกสัชกรร้านขายยาไพศาลฟาร์มาชี. 15 กันยายน 2559.
สัมภาษณ์.

ฉัฐมงคล อังคสกุลเกียรติ. นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. 14 กันยายน
2559. สัมภาษณ์.

เบญจวรรณ เหล่าแค. อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ
อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (อผส.). 12 กันยายน 2559.
สัมภาษณ์.

วิสานต์ เกียรติอมรวงศ์. เจ้าของร้านขายยาไพศาลฟาร์มาชีและกรรมการฝ่าย
สวัสดิการ สมาคมร้านขายยาแห่งประเทศไทย. 12 กันยายน 2559.
สัมภาษณ์.

ศรีเสงี่ยม อนุรักษ์. ปลัดเทศบาลเมืองศรีสะเกษ. 2 สิงหาคม 2559. สัมภาษณ์.

สมพร สังข์สุวรรณ. ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองศรีสะเกษ.
2 สิงหาคม 2559. สัมภาษณ์.

สมฤทัย ชันธรักษา. ครูอาสาสมัคร ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมืองศรีสะเกษ. 16 กันยายน 2559.
สัมภาษณ์.

อภิรดี วันแก้ว. ครูชำนาญการพิเศษศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมืองศรีสะเกษ. 16 กันยายน 2559.
สัมภาษณ์.